

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Макари Оксани Василівни на дисертаційну роботу

Горіної Ганни Олександрівни «Розвиток ринку туристичних послуг України в умовах просторової поляризації», представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи. Розвиток ринку туристичних послуг є головним елементом господарського механізму, що впливає на економічне зростання країни та забезпечує її соціально-економічний розвиток. Разом з тим, ринок туристичних послуг - складна, багаторівнева система, яка характеризується тісним взаємозв'язком та залученням у створення комплексного туристичного продукту різних галузей туризму, що спричиняє мультиплікативний вплив на виробництво супутніх товарів та послуг, а також отримання доходів від їх надання, що зі свого боку призводить до зростання національного доходу та підвищення зайнятості населення у суміжних галузях.

Управління розвитком ринку туристичних послуг з боку держави повинно враховувати поляризаційні аспекти просторового розвитку туризму, причини та наслідки наростання диспропорцій і асиметрії в структурі туристичного ринку, міжрегіональну диференціацію локальних ринків.

Незважаючи на актуалізацію та значущість проблем розвитку ринку туристичних послуг за просторової поляризації, значний науковий та практичний інтерес до вирішення цього питання, важливі теоретико-методологічні та практичні аспекти залишаються недослідженими та невирішеними. Особливої актуальності ця проблематика набуває і для України, яка має потужний рекреаційний потенціал та забезпеченість природними та культурними ресурсами для розвитку туристичної галузі. Так, вимагає подальшої розбудови теоретичне підґрунтя управління розвитком ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації. Виникає необхідність ґрунтового дослідження детермінант, які формують просторову поляризацію ринку туристичних послуг, механізму забезпечення розвитку туристичного ринку. Набуває особливого значення формування концепції управління розвитком ринку туристичних послуг України, а також обґрунтування

механізму формування та реалізації стратегії його розвитку в умовах просторової поляризації.

У зв'язку з вищезазначеним, важливого значення набувають питання обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку ринку туристичних послуг України в умовах просторової поляризації, розробка концептуальних настанов й практичних рекомендацій щодо удосконалення управлінських процесів його розвитку. Саме це і обумовило вибір теми, мету і завдання дисертаційної роботи Горіної Г.О. та надає його дослідженню важливого наукового і практичного значення.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планом науково-дослідних робіт Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, а саме: держбюджетних тем: „Інституціональні аспекти конкурентного розвитку сегментів споживчого ринку” (номер державної реєстрації 0115U005049); „Механізм міжнародного менеджменту в умовах глобальної нестабільності” (номер державної реєстрації 0113U000638); „Стратегія розвитку ринку туристичних послуг України” (номер державної реєстрації 0115U005059); „Міжнародна конкуренція в умовах глобальних трансформацій та ентропії” (номер державної реєстрації 0115U005054); „Формування глобальних та національних механізмів управління сталим розвитком” (номер державної реєстрації 0115U005053). В їх межах автором здійснено аналіз показників конкурентного розвитку операторів споживчого ринку туристичних послуг, розраховано економічну ефективність діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, автором обґрунтовано концептуальні засади управління національним ринком туристичних послуг в умовах глобалізації, досліджено теоретико-методологічні засади формування стратегії розвитку ринку туристичних послуг, здійснено оцінку конкурентоспроможності туристичної галузі та розроблено конкурентну модель ринку туристичних послуг України, запропоновано цільові напрями забезпечення сталого розвитку туристичної галузі України в умовах посилення інтеграційних процесів та просторової поляризації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків і рекомендацій дисертації, повнота викладення їх в опублікованих працях. Логічна структура дисертаційної роботи Горіної Г.О. визначається її метою. Структура роботи послідовно розкриває вирішення поставлених завдань, які

дозволили автору провести поглиблене дослідження тенденцій розвитку світового та національного ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації, розробити концептуальні настанови й практичні рекомендації щодо удосконалення управлінських процесів розвитком туристичного ринку України. Обґрунтованість наукових висновків, положень і рекомендацій викладених у дисертаційному дослідженні та їх достовірність підтверджується чітким окресленням об'єкту і предмету дослідження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації спираються на використання здобувачем достатнього різноманіття методів дослідження, широку базу літературних джерел, їх апробацію на науково-практичних заходах.

Одержані здобувачем нові наукові результати відзначаються певною логічною послідовністю та належним рівнем обґрунтованості завдяки використанню комплексу наукових методів. Так, обрані методи узагальнення та систематизації сприяли розвитку теоретичних положень щодо сутності понять „туристична послуга” (с. 43), „ринок туристичних послуг” (с. 62-63), „просторова поляризація ринку туристичних послуг” (с. 123); системний і комплексний аналіз дозволили визначити тенденції розвитку світового ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації (с. 185-187); розрахунково-аналітичні та порівняльні методи використовувалися для дослідження сучасних тенденцій розвитку національного ринку туристичних послуг (с. 223-235); економіко-математичні методи дозволили дисертанту розрахувати інтегральний показник розвитку ринку туристичних послуг (додаток Д, с. 449-452); процесний підхід застосовувався для архітектурного представлення механізму визначення пріоритетних напрямів розвитку інноваційних секторів ринку туристичних послуг (с. 351); програмно-цільовий підхід дозволив сформувати блок цільових завдань реалізації стратегії розвитку ринку туристичних послуг (с. 283); застосування системного аналізу та синтезу сприяли розробці концепції управління розвитком ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації (с. 254-271); матричний метод використовувався в роботі для визначення взаємозв'язку стратегічних пріоритетів, цільових орієнтирів та векторів реалізації концепції управління розвитком ринку туристичних послуг (с. 267) та атрибуції релевантних механізмів аутентичного управління його розвитком (с. 333); у результаті застосування методів кластерного аналізу було здійснено групування країн за внеском туристичної галузі у ВВП (с. 231-233); графічні й табличні методи

сприяли наочній візуалізації статистичного матеріалу, теоретичних та практичних положень.

Дисертантом використано досить широке коло літературних і статистичних джерел та наукометричних баз. Інформаційну базу роботи складають праці іноземних і вітчизняних авторів, закони України, Укази Президента України, нормативні документи Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, звіти та аналітичні публікації національних та міжнародних організацій та глобальних проектів. Авторитетність використаних джерел є додатковим аргументом обґрунтованості та достовірності результатів дослідження.

Результати дослідження апробовано на 16 науково-практичних конференціях і семінарах. Це забезпечило як перевірку авторських гіпотез, так і набуття обізнаності щодо актуальних напрямків досліджень за обраною тематикою роботи, що є ще одним аргументом обґрунтованості та достовірності результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано 49 наукових праць, з яких 2 монографії, 28 статей, 16 праць апробаційного характеру, 3 публікації, що додатково відображають наукові результати. Загальний обсяг публікацій складає 115,28 др. арк., особисто автору належить 40,15 др. арк.

Наукова новина одержаних результатів. Згідно поставлених завдань і відповідно до логіки дисертаційного дослідження у роботі уточнено сутність, класифікаційні критерії та специфічні ознаки туристичних послуг; розвинене теоретичне підґрунтя дослідження ринку туристичних послуг, поглиблено типологію його суб'єктів, удосконалити модель їхньої взаємодії; розроблено механізм забезпечення розвитку ринку туристичних послуг; обґрунтовано сутність просторової поляризації ринку туристичних послуг, здійснено типізацію моделей та класифіковано детермінанти формування просторово-поляризаційного розвитку ринку туристичних послуг; розроблено науково-методичний підхід до дослідження архітектури та трансформації поляризаційних процесів ринку туристичних послуг; досліджено особливості розвитку світового ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації; проаналізовано сучасний стан та виявлено тенденції й особливості інституційно-правового забезпечення розвитку ринку туристичних послуг України; розроблено концепцію управління розвитком ринку туристичних послуг України в умовах просторової поляризації; запропоновано механізм формування та реалізації стратегії розвитку ринку туристичних послуг України

в умовах просторової поляризації; сформувано інтеграційну стратегію розвитку ринку туристичних послуг України; розроблено модель аутентичного управління розвитком ринку туристичних послуг та концепцію формування й розвитку інноваційних секторів ринку туристичних послуг України; сформувано напрями адаптації традиційних секторів туризму України в умовах поглиблення інтеграційних процесів до провідних світових стандартів та практик ведення бізнесу.

Реалізація визначених автором завдань дослідження дозволила отримати результати, які свідчать про його наукову новизну, практичне значення та наявність предмету прилюдного захисту.

До найбільш значущих здобутків можна віднести такі наукові положення: запропонований науково-методичний підхід до дослідження архітектури та трансформації поляризаційних процесів на ринку туристичних послуг (п. 2.4, с. 155-159), який базується на обґрунтуванні доцільності введення інтегрального показника розвитку ринку туристичних послуг, визначення співвідношення параметрів його розвитку на полі поліфакторної матриці та інтерпретації даних з використанням розробленої інтервальної шкали ранжування туристичних ринків, що дозволяє визначати ієрархічність структури ринку туристичних послуг та визначати вектори трансформації туристичного простору;

– розроблену модель аутентичного управління розвитком ринку туристичних послуг України (п. 5.1, с. 320-340), побудована за принципами інтегративності, оптимальності, адаптивності, раціональності, автентичності, єдності, гнучкості, комплексності, полікультурності, в якій передбачається використання специфічних механізмів аутентичного управління (реструктуризаційний, активізаційний, підтримуючий, стимулюючий, самозабезпечувальний) та врахування автентичності культурно-історичних ресурсів локальних ринків туристичних послуг, асиметричності інфраструктурного та соціально-економічного розвитку ринків, просторової поляризації розміщення природно-кліматичних та рекреаційних факторів розвитку місцевих туристичних ринків, що дозволяє формувати конкурентні переваги за рахунок використання специфічних туристичних детермінант локальних туристичних ринків;

– запропоновану концепцію формування та розвитку інноваційних секторів ринку туристичних послуг України (п. 5.2, с. 340-361), теоретико-методологічна платформа якої ґрунтується на комплексі конститутивних елементів (мета, предмет, об'єкт, суб'єкти, специфічні принципи), враховує

стримуючі фактори, мотиваційні важелі, цільові завдання та передбачає пріоритетний розвиток таких секторів, як івенттуризм, промисловий та сільський туризм. У результаті реалізації концепції забезпечується формування нових напрямів розвитку туристичної галузі держави, диверсифікація національної туристичної пропозиції, стійкість та перманентність розвитку національного туристичного ринку;

– удосконалену модель взаємодії суб'єктів ринку туристичних послуг, побудовану (п. 1.3, с. 80-82), на відміну від поширених, на підґрунті врахування виду економічної діяльності та типу виробленого ними окремого компонента комплексного туристичного продукту – туристичної послуги. Запропонована модель окреслює характер взаємодії, зв'язки продуцентів, виробників комплексного туристичного продукту та дистриб'юторів на ринку туристичних послуг в процесі чотирьох взаємодіючих етапів, а саме: перетворення природно-рекреаційного ресурсу на туристичну послугу; створення комплексного туристичного продукту; здійснення дистриб'юторської діяльності з приводу збуту, просування комплексного туристичного продукту; споживання туристичного продукту. Це дозволяє визначати особливості взаємодії суб'єктів ринку туристичних послуг та характер їх залучення до створення комплексного туристичного продукту;

– запропоновану концепцію управління розвитком ринку туристичних послуг України (п. 4.1, с. 254-271), що, на відміну від існуючих, реалізується на засадах кумулятивної взаємодії інституційно-правового, соціально-економічного, інтеграційного векторів, враховує вплив багатоаспектних проявів факторів просторової поляризації ринку туристичних послуг, базується на специфічних принципах (компліментарність, субституції, циклічність, альтернативність, синергізм, когнітивність, конвергентність, конгруентність) та стратегічних пріоритетах (впровадження аутентичного управління розвитком ринку, формування та розвиток інноваційних секторів, адаптація традиційних секторів туризму в умовах поглиблення інтеграції, впровадження методології сателітних рахунків туризму). Реалізація концепції дозволяє створювати системні комплексні умови забезпечення перманентного розвитку ринку туристичних послуг;

– розроблений механізм формування та реалізації стратегії розвитку ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації (п. 4.2, с. 272-294), який, на відміну від наявних, передбачає визначення детермінант, деструкторів розвитку ринку туристичних послуг, оцінку організаційно-типологічних характеристик ринку туристичних послуг, встановлення цілей, типу стратегії та

стратегічних пріоритетів, що забезпечує логічно-структуровану послідовність дій з генерування стратегії розвитку ринку туристичних послуг з урахуванням поляризації туристичного простору. Це дозволяє реалізовувати стратегію як структуровану систему взаємодіючих компонентів, а саме функціональних елементів механізму реалізації стратегії, ресурсного та процесуального забезпечення реалізації стратегії. Така структура є адаптивною, спроможною модифікуватися за рахунок внесення нових елементів, поява яких може бути обумовлена спектром скоригованих стратегічних завдань, планів, механізмів і методів управління або оновленням ресурсно-процесуального забезпечення;

– обґрунтований механізм забезпечення розвитку ринку туристичних послуг (п. 1.4, с. 83-84), який, на відміну від існуючих, ґрунтується на двох взаємообумовлених платформах: теоретико-методологічній, репрезентованій консеквентними стадіями формування ринку, моделями, законами і функціями його розвитку, та організаційно-економічній, представленій взаємодією суб'єктів ринку, об'єктом якої є туристична послуга/продукт, з урахуванням тенденцій розвитку і специфічних властивостей ринку, а також ринково-формуючих факторів. Це дозволяє удосконалити теоретико-організаційні засади розробки концепції та реалізації стратегії розвитку ринку туристичних послуг;

– запропоноване авторське поняття „просторова поляризація ринку туристичних послуг” (п. 2.2, с. 123), на відміну від поширених, запропоновано визначати як нерівномірність розвитку туристичного простору, яка відображає якісний і кількісний розрив між елементами ієрархічної структури архітекtonіки туристичного ринку, що виникає в результаті диспропорції розподілу та перерозподілу природно-рекреаційних, соціально-економічних ресурсів і під впливом історично-сформованих та інноваційних детермінант;

– здійснену типізацію моделей розвитку ринку туристичних послуг, побудованих на закономірностях взаємодії ядра та периферії (модель „Центр”, модель „Напівпериферія”, модель „Передова периферія”, модель „Глибока периферія”) (п. 2.2, с. 129);, що, на відміну від існуючих, базується на врахуванні специфічних ознак моделей, які визначають типові властивості їх формування та розвитку (інтенсивність зростання ринку і туристичних потоків, концентрація туристичного попиту, інноваційність розвитку туризму, залученість до світового туристичного ринку, диверсифікація туристичної пропозиції, освоєння нових туристично-рекреаційних зон, транснаціоналізація туристичного бізнесу). Запропонована типізація доповнює теорію туризму та

дозволяє оптимізувати заходи державного регулювання й управління розвитком ринку туристичних послуг;

– розроблену класифікацію детермінант, які формують просторову поляризацію ринку туристичних послуг (п. 2.2, с.133-136), що, на відміну від існуючих, базується на дев'яти класифікаційних ознаках, об'єднаних у два блоки: історично-сформовані базові детермінанти (природно-ресурсні, соціально-демографічні) та інноваційні детермінанти (інституційно-інфраструктурні, промислово-господарські, інноваційні, політико-економічні, інтеграційні, глобалізаційні та зовнішньоорієнтовані). Встановлена класифікація дозволяє підвищити якість моніторингу впливу детермінант на просторову поляризацію ринку туристичних послуг;

– запропонований комплексний науково-методичний підхід до діагностики розвитку національного ринку туристичних послуг (п. 3.2, с. 187-188), який дозволяє здійснювати аналіз стану розвитку туристичної галузі, оцінку тенденцій і особливостей розвитку туристичного ринку та, на відміну від існуючих, включає такі взаємопов'язані етапи дослідження: аналіз туристичних потоків країни; дослідження динаміки та прогноз соціально-економічних показників розвитку ринку туристичних послуг держави; оцінка конкурентоспроможності країни на світовому ринку туристичних послуг; аналіз підприємств-продуцентів, підприємств-виробників та дистриб'юторів комплексного туристичного продукту на ринку туристичних послуг; діагностика інституційно-правового забезпечення розвитку ринку туристичних послуг; визначення місця національного ринку туристичних послуг у ієрархічній структурі туристичного простору країн ЄС;

– проведене дослідження світового ринку туристичних послуг (п. 3.1, 185-187), що дозволило у період 2005–2015 рр. виявити тенденції його розвитку (наявність значної диспропорції в обсягах туристичних потоків за регіонами світу, диференціації економічного внеску ринків туристичних послуг світових макро- та мезорегіонів до регіональних економік, сталої дивергенції між ринками лідерами та периферійними ринками за динамікою внеску туристичної галузі до ВВП; нерівномірність обсягів капітальних інвестицій в туристичну галузь на туристичних ринках макрорегіонів світу; значну розбіжність у розмірах кількості зайнятого населення у туристичній галузі на світовому ринку туристичних послуг) та використати їх для обґрунтування напрямів розвитку ринку туристичних послуг України в умовах просторової поляризації.

Теоретична та практична значущість наукових результатів. Наведені у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації мають теоретичну та практичну значущість.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні методологічних засад і концептуальних настанов розвитку ринку туристичних послуг Україні в умовах просторової поляризації. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані теоретико-методологічні положення, науково-практичні рекомендації та висновки можуть бути використані для формування і реалізації державної політики управління розвитком ринку туристичних послуг.

Основні наукові результати, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження набули практичного застосування на державному та регіональному рівнях, також впроваджено в діяльність суб'єктів господарювання. Зокрема, при формуванні та реалізації державної політики у сфері туризму та курортів України (Департамент туризму та курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, довідка №2433-06/6405-09 від 28.02.2017 р.); при визначенні пріоритетів соціально-економічного розвитку, залучення інвестицій та впровадження напрямів структурної перебудови економіки міста, провадженні інноваційних механізмів і моделей для сприяння сталому місцевому економічному розвитку (Управління економіки виконкому Криворізької міської ради, довідка №112 від р. 01.02.2017 р.); при визначенні основних напрямів інвестиційної політики, розробці заходів, спрямованих на залучення іноземних інвестицій та кредитних ресурсів для розвитку економічного потенціалу міста, сприянні розвитку промисловості та підприємництва (Департамент економіки і інвестицій Вінницької міської ради, довідка № 11-00-004-01 від 23.02.2017 р.); при аналізі стану розвитку туристичної галузі держави, дослідженні тенденцій, особливостей функціонування ринку туристичних послуг, оцінці його інституційно-правового забезпечення з використанням комплексного науково-методичного підходу до діагностики національного ринку туристичних послуг (ТОВ „АВЕСТРЕВЕЛ”, довідка №107 від 18.10.2016 р.); при наданні консультаційних послуг суб'єктам туристичного бізнесу щодо налагодження ділових зв'язків між постачальниками і споживачами туристичних послуг, підвищення ефективності співробітництва підприємств-членів торговельно-промислової палати із зарубіжними партнерами у туристичній галузі, впровадження заходів з розбудови співробітництва з міжнародними та

регіональними туристичними організаціями та асоціаціями (Запорізька торгово-промисловою палата, довідка №420 від 09.12.2016 р.).

Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам.

Дисертація та автореферат відповідають встановленим вимогам, що ставляться до докторських дисертацій.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст роботи викладено на 387 сторінках. Дисертація містить 56 таблиць та 88 рисунків. Список використаних джерел налічує 461 найменування.

Сформульовані у дисертації мета, об'єкт та предмет дослідження відповідають її темі. Всі поставлені задачі вирішено, а мету досягнуто. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації та в повній мірі розкриває отримані результати.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи належний теоретико-методологічний рівень дисертації, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вона не позбавлена певних недоліків та дискусійних питань.

1. У підрозділі 1.2 дисертаційної роботи здобувач досліджує суміжні та дотичні поняття категорії «ринок туристичних послуг», а саме: «туризм», «туристична індустрія», «сфера туризму», «сфера туристичних послуг», «сектор туристичних послуг», проте автор не надає своє бачення даних категорій. На наш погляд робота виграла б, якщо автор запропонував власне бачення дефініцій, які є підґрунтям для подальшого визначення результатів і формування висновків, а саме дефініцій понять «туризм» та «туристична індустрія».

2. У ході апробації розробленого комплексного науково-методичного підходу до діагностики розвитку національного ринку туристичних послуг автором здійснено ієрархічну кластеризацію регіональних ринків туристичних послуг України (с. 228-230) за показниками: кількість суб'єктів туристичної діяльності України, середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності, дохід від надання туристичних послуг, кількість реалізованих населенню туристичних путівок, вартість реалізованих туристичних путівок, кількість туристів та екскурсантів, обслугованих туроператорами та турагентами. Проте, у повній мірі не обґрунтовано

доцільність обраної порогової відстані, яка дозволила визначити оптимальний склад кластерів.

3. У четвертому розділі здобувачем сформульовано основні етапи реалізації концепції управління розвитком ринку туристичних послуг (с. 268-269). Погоджуючись з визначенням суті і змісту цих етапів, слід зазначити, що без уваги залишилось питання їх періодизації.

4. У підрозділі 4.3 здобувачем запропоновано інтеграційну стратегію розвитку ринку туристичних послуг України (с. 296), що є безсумнівно актуальним в умовах поглиблення інтеграційних процесів, які спонукають до своєчасної переорієнтації як окремих суб'єктів господарювання, так і галузей національної економіки на розвиток глибоких стійких взаємозв'язків та системної взаємодії з економіками зарубіжних країн на різних рівнях. Проте автор не наголошує за допомогою яких критеріїв чи оціночних показників можна оцінити ступень досягнення генеральної мети, поставлених завдань та очікуваних результатів інтеграційної стратегії розвитку ринку туристичних послуг України.

5. В рамках концепції формування та розвитку інноваційних секторів ринку туристичних послуг України автором розроблено багатофакторну матрицю визначення наявності та оцінки якості туристично-приваблюваних об'єктів та забезпечення розвитку інноваційних секторів ринку туристичних послуг України (с. 354). Більшої значущості та обґрунтованості дослідженню додала б апробація розробленої матриці в рамках національного або локальних туристичних ринків України.

6. У роботі, на нашу думку, не знайшли достатнього відображення питання необхідності поширення принципів сталого розвитку туризму в Україні. Між тим, дане питання набуває особливої актуальності у контексті зростаючого усвідомлення негативних наслідків, пов'язаних з веденням туристичного бізнесу, що поряд з повсюдним прийняттям принципу сталого розвитку, призвело до переоцінки міжнародним співтовариством туристської діяльності в світлі його довгострокової економічної, соціальної та екологічної стійкості.

Проте наведені зауваження мають уточнюючий характер і не знижують наукової цінності та практичної значущості дисертаційної роботи, не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок. Дисертація Горіної Г.О. на тему «Розвиток ринку туристичних послуг України в умовах просторової поляризації» спирається на

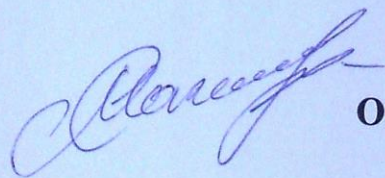
положення та результати, які мають наукову новизну та вирішують актуальну наукову проблему щодо обґрунтування методологічних засад і концептуальних настанов розвитку ринку туристичних послуг Україні в умовах просторової поляризації, а також у розробку практичних рекомендацій щодо їх реалізації.

Дисертація є завершеною, цілісною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, яка відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дисертаційна робота на тему «Розвиток ринку туристичних послуг України в умовах просторової поляризації» відповідає чинним вимогам, які висуваються до докторських дисертацій, а її автор, Горіна Анна Олександрівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів та кредиту
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

О.В. Макара

Макара О.В.

Засвідчую

16 " 06 2017

Секретар університету Седенюк Л.С.